להמחשה והסבר לחץ על המילים המודגשות

כאהינא סומקא כשרה אינקיב תתאה ולא אינקיב עילאה מגין או לא מגין פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר לא מגין וחד אמר מגין [א]והלכתא מגין כדרב יוסף [א] דאמר רב יוסף [ב]האי ריאה דאוושא אי ידעינן היכא אוושא מותבינן עלה גדפא או רוקא או גילא אי מבצבצא טרפה ואי לא כשרה ואי לא ידעינן היכא אוושא מייתינן מתיכלתא [א] דמיא פשורי ומותבינן לה בגוה בחמימי לא דכווצי בקרירי לא דמטרשי אלא מותבינן בפשורי ונפחינא לה אי מבצבצא טרפה ואי לא כשרה תתאה אינקיב עילאה לא אינקיב והאי דאוושא זיקא דביני ביני הוא. (אהיני סומקא דיבש גילדי סימן) ° גופא אמר רבא האי ריאה דאיגליד כאהינא סומקא כשרה. ואמר רבא ריאה שהאדימה מקצתה כשרה כולה טרפה א"ל רבינא לרבא מקצתה מ"ט דהדרא בריא [ג]כולה נמי הדרא בריא מי לא תניא [ד]ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם וכי תימא לשמונה שרצים מדמינן לה דתניא [ב] [ה]נצרר הדם אף על פי שלא יצא אי הכי אפילו מקצתה נמי אלא לא שנא. ואמר רבא [ו]ריאה שיבשה מקצתה טרפה וכמה אמר רב פפי משמיה דרבא [ז]כדי שתפרך בצפורן כמאן כרבי יוסי בן המשולם דתניא [ב] [ג] [ח]איזו היא יבשה שאם תינקב ואינה מוציאה טיפת דם רבי יוסי בן המשולם אומר יבשה כדי שתהא נפרכת בצפורן אפילו תימא רבנן גבי אוזן בכור דקא שליט ביה זיקא לא הדרא בריא אבל ריאה דלא קא שליט ביה אוירא הדרא בריא. ואמר רבא [ט]האי ריאה דקיימא גילדי גילדי [י]אוכמי אוכמי חזותא חזותא כשרה. אמר אמימר משמיה דרבא [כ]אין מקיפין בבועי. [ד] ואמר רבא [ל]הני תרתי אוני דסריכן להדדי לית להו בדיקה ולא אמרן אלא שלא כסדרן אבל כסדרן היינו רביתייהו.

ואמר

כאהינא סומקא. שנאחרת בקרום התחתון והיא כתמרה אדומה: **דאוושא.** כשנופחין אותה משמעת קול כאילו רוח יוצא ממנה: ה"ג **אי ידעינן מהיכא אוושא מותבינן עלה גדפא או גילא או רוקא.** מושיבין על אותו מקום כנף פלומ"ה[ג] בלע"ז: **גילא.** קש: **אי מבצבצא.** ההיא רוקא מחמת הנפיחה בידוע שיש שם נקב שהרוח יוצא משם: **טרפה.** משום ריאה שנקבה: **ואי לא ידעינן מהיכא אוושא.** פעמים שאין יכול להבחין לשמיעת האוזן מהיכן קול זה נשמע: **מייתינן משיכלתא.** קוניי"א[ד] בלע"ז: **דמיא פשורי ומותבינן.** לכולה ריאה לתוכה שכל מקום שיש בה נקב יבלבלו המים: **דכווצן לה.** והנקב נסתם ואין זו בדיקה יפה: **דמטרשי לה.** מקשין אותה כאבן ואם אין שם נקב בקרום העליון ויש נקב בתחתון מתקרע העליון מחמת שהוא קלוש ומים הקרים מותחין אותה כשמתקשה שקורין דייר"ש[ה]: **תתאה אינקיב.** והרוח יוצא מבפנים דרך הנקב ואינו יכול לצאת חוץ מפני קרום העליון שמגין ונכנס הרוח לבין ב' הקרומים לפיכך היא משמעת קול: **שהאדימה.** שנקוטר"א[ו]: **מי לא תניא ושאר שקצים ורמשים.** קטנים כגון צפרדעים ודומה להם שעורן רך חוץ משמונה שרצים שעורן קשה אינו חייב עליהן בשבת משום חובל עד שתצא מהם טיפת דם ואע"פ שנצרר הדם והאדים עורן מבחוץ אין זה לקותא דמתוך שעורן רך הוא ממהר להאדים וה"נ ממהר להאדים ואמאי חשבת ליה נקב: **וכ"ת לשמונה שרצים מדמינן לה.** דתנא בהו בפ' ח' שרצים (שבת קז:): **נצרר הדם.** ונאסף במקום אחד דהיינו האדים העור מבחוץ **אף על פי שלא יצא** וקרי ליה התם חבורה שאינה חוזרת דכיון שהאדים העור מבחוץ בידוע שנקרע העור מפנים וסופו ליקב ולצאת והכא נמי להאי קרום דריאה חשבת ליה כעור גמור והכי מפרש התם דבהנך דאית להו עור הויא חבלה ובהנך דלית להו עור לא חשיבא חבלה הך צרירת דם. והך מתניתא קמייתא לא ידענא היכא תניא: **אלא לא שנא.** דבין כולה ובין מקצתה כשירה כדאמר לקמן (דף מז:) אדומה כשרה מדר' נתן: **הכא נמי לא שנא** ל"ג: **איזו היא יבשה.** לגבי מומי בכור קאי: **רבי יוסי בן המשולם אומר.** ואע"פ שאין מוציאה דם אין זו יבשה עד שתיבש כל כך שתהא נפרכת בצפורן: רוח ואויר מצאים ומקלקל את המכה: ה"ג **הכא כיון דלא שליט בה אוירא הדרא בריא: גילדי גילדי.** קליפות קליפות קרוסטי"ש[ז] בלע"ז כעין מכות מלנ"ש[ח]: **אוכמי אוכמי.** טיי"ש[ט] בלע"ז שחורות: **חזותא חזותא.** גוונים גוונים. ודוקא הנך גוונים דלא מיטרפא בהו כגון אדומה ירוקה והנך דלקמן[ס] בהלכות[י]: **אין מקיפין בבועי.** בועה שניקבה בריאה היכא דלא ממשמשא ידא דטבחא דליכא למיתלייה בטבחא[י] ואין ידוע אם קודם שחיטה אם לאחר שחיטה אין מביאין בועה אחרת להקיף ולקרב אצלה ולנוקבה ולראות אם מראה הנקבים שוים כדאמרינן לקמן בפירקין (דף נ.) מקיפין בריאה דה"מ ריאה אבל כיון שנעשית בה בועה אין מראה ניכר בה שעשוי להשתנות כל שעה ושמא מראה אחר היה לו ונשתנה. לשון מקיפין מקרבין זו לזו כמו אין מקיפין שתי חביות למסכת ביצה (דף לג:): **לית להו בדיקותא.** שסירכא זו מחמת נקב היא באה שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה[כ] והמשקה נעשה עב בתוכה כמין גליי"ר[ל] ויוצא מעט מעט דרך הנקב נקפה ונעשה קרום כך מצאתי בתשובת הגאונים ואע"פ שהוא סותם הנקב ואין מוציא רוח הא אמרן[מ] קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום שסופו ליסתר: **שלא כסדרן.** כגון שתים החיצונות נדבקו בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתיה: **היינו רביתייהו.** וזו מגינה על זו והדרא בריא שמתוך ששוכבות זו על זו אינן מתפרקות והקרום הולך וחזק אבל כשהן שלא כסדרן זו הולכת לכאן וזו הולכת לכאן והקרום מתפרק ונסתר וכן הלכה דליכא מאן דפליג עליה. ואונה הסרוכה באומא והיא אצלה מעשה בא לידי ושאלתי את פי רבינו יעקב בר רבי יקר והתירה לי לאכול ויש שאוסרין והוא אמר לי טעמו וטעמם האוסרין אומרים הרי נקב יש ולא מצאנו שהותר אלא באוני כדאמר רבא אבל כסדרן היינו רביתייהו אבל אומי לא קאמר וטעמא דאוני משום שעומדין במיצר החזה ומתחממות והדרא בריא ותדע שהרי בריאה הסמוכה לדופן באוני כשרה ובאומא טרפה כדלקמן (דף מח.) וטעם מורי לא מצינו אומא בגמרא ורבא לא אמר טעמו משום חום דהא בכל הריאה אמרן לעיל דלא שלט בה אוירא ורבא פי' טעמו משום דהיינו רביתייהו כלומר כך הן גדילות זו עם זו ואין מתפרקות זו מזו הלכך ל"ש אוני ול"ש אומא ורבא דנקט אוני משום דעיקר מילתיה לאורי לן דשלא כסדרן טרפה ואע"ג דאי הויא סריכי אוני בדופן הוי כשרה כדאמרינן לקמן (דף מח.) אשמעינן רבא דהתם היינו טעמא דכיון שהחלל צר הן שוכבות תמיד אצל הדופן ואינן מתפרקות ממנו (א) זו מזו אבל דשלא כסדרן מתפרקות הן שהרי אמצעית מפרקתן ולא תימא דוחק הדופן מעמידן שלא יתפרקו זו מזו אבל באונא ואומא שלא כסדרן לא איצטריכא לן לאורויי דכיון דרוחב החלל הן עומדות מי יחזיק בה שלא יתפרקו וסייג מצאתי לדבריו בתשובת הגאונים[ט] וניכרים דברי אמת. ועינוניתא דוורדא כל היכא דסבכא[ל] טריפה דכולהי לגבה דידה שלא כסדרן נינהו:

תרתי

אינקיב תתאה ולא אינקיב עילאה מאי. לעיל (דף מה.) גבי קרום של מוח לא בעי הכי דפשיטא דעילאה מגין שהוא עב וחזק: **והלכתא** מגין כדרב יוסף כו'. בכל דוכתי (לקמן נג:) קי"ל כרבינא לקולא ולא הוצרך לפסוק כאן אלא משום דבעי לאתויי דרב יוסף: **אלא** לא שנא. פירש ר"ח לא שנא וטרפה ולפירושו הא דאמר לקמן[י] אדומה כשרה מדר' נתן צריך לומר דהיינו כשמתלבנת ע"י נפיחה וכן משמע מתוך הלכות טרפות דרבינו גרשום ובה"ג של רבינו תם ובקונטרס פירש לא שנא וכשרה כדלקמן וכן פסק בה"ג ורב אלפס ורבינו יעקב בר רבי אבין[מ] היה מודה[נ]: **אוכמי** אוכמי. פירש בקונטרס טיי"ש שיש בה מראות שחורות והא דאמרינן בסמוך[ס] כדיותא טרפה יש לפרש דהיינו כשרובה כך ומעשה בא לפני רבינו תם והכשיר כשלא היתה רובה שחורה אבל תימה דכיון דאמר' לקמן (דף מז:) דטרפה משום דשחור אדום הוא אלא שלקה א"כ מה לי רובה מה לי מקצתה כיון דע"י לקותא היא ונראה לפרש דאוכמי דהכא היינו כי כוחלא דאמר' לקמן (שם) דכשרה וכן פירש בהלכות גדולות[כ] של ר"ת[ס][ל]: **אין** מקיפין בבועי. כשניקבה היכא דלא ממשמשא ידא דטבחא כדפירש בקונטרס דאי לא ניקבה כשרה בר מהיכא דאיכא תרי בועי דסמיכי להדדי כדבסמוך: **אבל** כסדרן היינו רביתייהו. נראה לי[ע] כסדרן דוקא באותו ענין כמו שהן שוכבות זו אצל זו אבל אם הם שוכבות זו על זו אע"פ שהם סמוכות זו לזו טרפה דאין זה כסדרן ועוד כתוב בערוך[מ] בשם ר"ח[פ] כסדרן קבלה רב מפי רב אפילו סריכן תרי אוני באמצע ועיקרן מפרקי מהדדי טרפה וכ"ש אם דבוקות זו ע"ג זו[צ] הראשונה עם השניה או השניה עם השלישית דודאי טרפה ורבותינו הגאונים כתבו כיון דחדא סירכא על גבי[ק] חברתה היא רביתא[ר] ולא איכפת לן בההיא סירכא והרבה תמיה רבינו יהודה על קבלת ר"ח וכתב שלא מצא בכל הלכות טרפות של רבותינו שראה שום חילוק בין מיפרקי מעיקרן ללא מיפרקי: **היינו** רביתייהו. על פירוש הקונטרס דפירש דהסירכא מחמת נקב היא באה קשה לר"י דאמאי כסדרן כשרה נהי דאינה נמשכת לכאן ולכאן לא יהא אלא קרום שעלה מחמת מכה בריאה שאינו קרום[י] אע"פ שאין הקרום דבוק למקום אחר[ש] ואי הוה אמרינן הא

דכסדרן

עין משפט נר מצוה

סט א מיי' פ"ו מהל' שחיטה הלכה א סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סימן לו סעיף א:

ע ב מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ד:

עא ג מיי' שם הלכה טז יט סמג שם טוש"ע יו"ד סי' לח סעיף ד:

עב ד עיין בזה במ"מ פ"ח מהל' שבת הל"ט ובכ"מ שם טוש"ע או"ח סי' שטז סעיף ח:

עג ה מיי' שם סמג לאוין סה טוש"ע או"ח שם:

עד ו ז מיי' פ"ז מהל' שחיטה הלכה ז סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סי' לו סעיף יג:

עה ח מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הל"ג:

עו ט מיי' פ"ז מהל' שחיטה הלכה יט סמג עשין סג טוש"ע יו"ד סי' לח סעי' ה:

עז י מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:

עח כ מיי' שם הלכה יג סמג שם טוש"ע יו"ד סי' לז סעיף ו:

עט ל מיי' שם פ"ח הלכה ה סמג שם טוש"ע יו"ד סי' לט סעיף ד:

◆

רבינו גרשום

רבא האי ריאה דאגליד כאהינא סומקא. כלומר דאינקיב עילאה ולא אינקיב תתאה דתתאה כאהינא סומקא: **גִלַא.** קש. **אי מבצבצא טרפה.** כלומר דאינקיב ואי לא מבצבצא כשרה תתאה אינקיב עלאה לא אינקיב והאי דקא אוושא זיקא דביני וביני קא אוושא: **דמטרשי.** לשון קשה: **אי מבצבצא כו'.** דכיון דמבצבצא ודאי אינקיב: **נצרר הדם.** כלומר שהאדים כנגד המכה: **אלא לא שנא.** כלומר בין מקצת ובין כולה כשרה: **איזה יבשה.** כלומר לענין בכור אוזן בכור שיבשה אינה חשובה יבשה עד שתהא נפרכת בצפורן: **אפי' תימא רבנן.** כלומר אפי' רבנן דמחמירי לענין אוזן בכור דאמרי אפי' אין נפרכת בצפורן אלא שאינו יוצא ממנה דם חשובה יבישה אפי' לדבריהן אינה חשובה יבישה לענין ריאה עד שתהא נפרכת בצפורן מ"ט התם לענין אזן בכור כיון דשליט בה זיקא כו' אבל הכא כיון דלא שליט בה זיקא הדרא בריא אפי' לא יצא ממנה דם ואינה חשובה יבישה עד שתהא נפרכת בצפורן: **דאסיק גילדי גילדי.** לשון מכות ואבעבועות: **אין מקיפין בבועי.** שאם יש נקב בבועא

◆

הגהות וציונים

א] [יתכן להיות **משיכלי** עיין לקמן דף נה:] (גליון): ב] [צ"ל **דתנן**] (גליון): ג] נוצה: ד] גיגית: ה] מתקשח: ו] ספוג דם: ז] גלדים הנוצרים מדם שנקרש: ח] פצעים: ט] כתמים: י] בהלכות **גדולות** (ש"מ): כ] ליחה דביקה: ל] צ"ל דסרכא (דפו"י): מ] דפוס שונצינו "ורבי יעקב **ב"ר אבין**": נ] צ"ל היה מורה כן (מהר"ם): ס] "של ר"ת" ליתא בדפו"י, ועי' סה"ת סי' יג וא"ז סי' תיא (נו רע"ג): ע] נראה **לפרש** כסדרן דוקא באותו ענין שהן שוכבות (ש"מ): פ] **שלא** כסדרן. כן הוא בערוך (מהר"ם): צ] דבוקות זו על גב זו **או** הראשונה עם **השלישית** (ש"מ): ק] **עם** חברתה כצ"ל. רש"א (גליון): ר] בערוך "היא מרביצה ומרבעתה": ש] אע"פ שאין הקרום דבוק למקום אחר וכ"ש **כשהוא דבוק לאונה אחרת** ואי הוה אמרי' (ש"מ וצ"ע):

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לקמן מז:, ב) שבת קז:, ג) בכורות לז., ד) [לקמן מח. ע"ש], ה) דף מז:, ו) מט., ז) ברכות סא:, ח) [לקמן מח.], ט) חמדה גנוזה סי' סא, י) [דף מז:], כ) עמ' תרכד, ל) [עיין תוס' ב"ב דף טז: ד"ה כמולא דריסקא], מ) [ערך אן ג'], נ) לקמן מז ע"ב.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה היינו רביתייהו וכו' ואינן מתפרקות ממנו אבל דשלא כסדרן מתפרקות הן זו מזו שהרי:

◆

גליון הש"ס

גמ' **גופא אמר רבא.** כה"ג בב"ק דף קי ע"א ובב"מ דף קט ע"ב:

◆

ליקוטי רש"י

פליגי בה רב אחא ורבינא. בכל התורה כולה רב אחא ורבינא חד אמר הכי וחד אמר הכי בכולהו הוה דמיקל רבינא והוה לחומרא רב אחא [לקמן צג:]. בכל התורה כולה כל היכא דחזית פלוגתייהו ואיתמר סתמא חד אמר לקולא וחד אמר לחומרא ולא פירש מי המיקל ומי המחמיר דע שרב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כבולן כדברי המיקל [פסחים עד: ועיין כאן בתוס', ועל היוצאים מן הכלל עיין לקמן צג: בגמ' ובגה"ש]. **רוקא.** רוק [שבת קכא:]. **דמטרשי.** לשון טרשים שמקשין אותה וקרום הדק כשהוא מתקשה נסתר במשמוש היד דזמנין דלא אינקיב עילאה ומינקב כי בדיק לה [לקמן מז:]. **ושאר שקצים ורמשים.** כגון תולעת ונחשים ועקרבים החובל בהן פטור דאין להם עור [שבת קז.]. **נצרר הדם.** נאסף ונקשר במקום אחד שוב אינו חוזר ונבלע [שם:]. **אף על פי שלא יצא.** משום צובע הוא דמחייב [ב"ק לד:]. החובל בהן חייב דיש להן עור כדמפרש בגמרא והויא ליה חבורה שאינה חוזרת והויא ליה תולדה דשוחט, לוי"ה. ל"א כיון דיש להן עור נצבע העור בדם הנצרר בו [ו]חייב משום צובע [שבת שם.]. **מקיפין.** מקרבין זו אצל זו כמו (אין) מקיפין בריאה (חולין נ.) וכמו לתרום שלא מן המוקף (גיטין ל:) היינו סמוך וכמו מקפת וקורא לה שם (נדה עא:) [ביצה לב:]. והאי מקיפין לשון עיוני כמו אין מקיפין בבועי (חולין מו:) אקפינהו ואידמו (שם נ.) שמקריב זו אצל זו ומעיין אם דומות [קידושין מ.].